

II K 712 k

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PŘI PRAVŮVNÍ FAKULTĚ ČJF
STARÝ FOND
Č. inv. z. 014029

ODKAZ
PROF. DR. FRANTIŠKA STORCHA,
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.

7433

Dr. Josef Anselm

Josef Prušák.

Josef Prušák, syn českého, vzácnými vlastnostmi ducha i srdce vynikajícího soudce, potomního dvorního rady a senátního předsedy při vrchním zemském soudě pražském, Dra Konráda Prušáka, narodil se v Chrudimi 3. prosince 1873. Dokončiv právnická studia na české universitě pražské, vstoupil do praxe a služby soudní v Praze. Zamýšleje pak se habilitovati pro právo trestní, pro něž byl u něho vzbuzen nejživější zájem již universitními přednáškami jeho učitele, prof. Zuckra, pokládal za důležité poznati osobně nej přednější zástupce tohoto oboru v Německu a jejich výklady. K tomu konci se odebral, dosáhnuv státního stipendia, na zimní semestr 1898/99 do Halle n. S. k profesoru Lisztovi, zakladateli a nej přednějšimu zástupci směru sociologického, na letní semestr 1899 pak do Lipska k nejskvělejšimu té doby představiteli školy klasické, profesoru Bindingovi. Na základě spisů „O přičetnosti osob mladistvých a jich

potrestání dle práva francouzského, německého a rakouského“ 1899 a „Hájení obviněného (podezřelého) v řízení přípravném“ 1899 (otisk z Právníka 1899) se r. 1900 habilitoval pro právo a řízení trestní na právnické fakultě české university pražské, kdež se stal r. 1907 mimořádným a, když byl r. 1909 obdržel titul a hodnost řádného profesora, r. 1911 řádným profesorem, na studijní rok 1914/15 pak byl zvolen za děkana této fakulty. Česká akademie jej zvolila r. 1910 za dopisujícího a r. 1915 za mimořádného svého člena.

Prušák byl vzorem věrného a neunavného plnění povinností svého povolání. I působnost učitelská i práce vědecká byly mu potřebou a radostí života a při skvělém svém nadání dosahoval v obojím nejkrásnějších úspěchů. Bohužel, v poslední době trpěl těžce bolestnou, nezhojitelnou chorobou, z níž jej vysvobodila milosrdná smrt dne 22. února t. r. Útrapy nemoci však nebyly s to, aby zlomily obdivuhodnou energii jeho vůle, čehož nejdojemnější důkaz podává poslední jeho dílo, učebnice československého řízení trestního, vydaná takřka před samým jeho skonem.

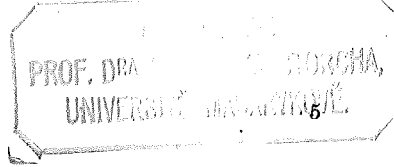
Hlavní výsledky bohaté vědecké činnosti Prušákovy jsou uloženy v několika samostatných spisech, z nichž podle času jest první zmíněná již monografie „*O přičet-*

nosti osob mladistvých“. Prušák se tu hlásí otevřeně k pozitivismu a sociologické škole Lisztově. Stojí na základě deterministickém, vidí ve zločinu čin protispolečenský a ve zločinci člověka pro společnost lidskou nebezpečného. Při tom přijímá i některé nauky školy anthropologické, zejména v tom, že prohlašuje posuzování přičetnosti a viny za otázku „medicinskou“. Mimo to zachovává si samostatnost i naproti škole sociologické potud, že nechce uznati vůli lidskou za „pouhý produkt obklopujícího nás okolí“, ježto „okolím dány jsou toliko popudy, nikoli směr vůle naší, jež my si dle své individuality určujeme“ (str. 23). V částech spisu obsahujících výklad dogmatický aneb úvahy kriminálně politické užívá spisovatel velmi vhodně metody srovnávací, přibíraje k srovnání s právem rakouským právo francouzské a německé.

V „*Kriminelní noetice*“ (Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1904) podává nejprve v úvodě výklad o pojmu a rozsahu vědy kriminální a o pojmu a základním dělení práva a bezpráví, odkudž přechází k nauce o pojmu vůle, vztahu příčinném a výsledku, potom o přičetnosti a přičitatelnosti, o pohnutce, o ceně statků právních, o úmyslu a nedbalosti a mezích trestní odpovědnosti (nutná obrana, nouze a příkaz, pokus a jednání přípravné), konečně o pojmu a úkolech trestu, —

řada to jednotnou myšlenkou sdružených statí, z nichž některé se obírají nejzákladnějšími otázkami práva trestního, jiné pak nejdůležitějšími a z valné části zároveň nejobtížnějšími a nejspornějšími naukami všeobecnými. Břitkými důvody potírá při tom absolutní trestní theorii a dospívá na konec k *theorii polepšení* (trest nápravný), chtěje z trestu vyloučiti nejen pojem zasloužené odplaty, nýbrž vůbec všeliký moment *zla*. V této theorii vidí konečný cíl v budoucím vývoji práva trestního, kdežto učení školy sociologické, která uznává vedle polepšení také účel odstrašení a učinění zločince neškodným, pokládá za přiměřené toliko pro dobu přítomnou jakožto fázi přechodnou tohoto vývoje.

Těmito dvěma spisy prohlásil Prušák svoje vědecké kredo v základních otázkách práva trestního a připravil si tak půdu pro další práce rázu dogmatického. Takovou jsou jeho *Studie o účastenství. Řada první*. (Táž knihovna, 1909), jejichž část, „Dvě studie o účastenství“, uveřejněna též ve Sborníku 1909. Tento spis obsahuje velmi pronikavou, avšak — jako u Prušáka vždy — zcela věcnou a ve formě umírněné podávanou kritiku posavadní nauky o (spoluvinně a) účastenství, zejména nauky, posud za obecnou uznávané, o akcesorní povaze účastenství a t. zv. nepřímém pachatelství. Za zásadně správnou považuje t. z. theorii subjektivní, avšak

pozměňuje ji v některých směrech podle theorie objektivní, jejíž slabiny jinak v celku správně vytýká. Celou nauku o účastenství pak staví na zásadě *odpovědnosti za vlastní vinu* a dospívá výsledků, jež nelze než označiti za skutečný pokrok v celé této nesnadné a sporné materii.

Vrcholným dílem literární tvorby Prušákovy jest jeho učebnice práva trestního (*Rakouské právo trestní. Díl všeobecný, 1912*). P. nepřestává tu na tom, aby podal jen dogmatický výklad platného práva, nýbrž vysvětluje při každé nauce i theoretické její základy a připojuje i úvahy kritické a poukazy k míněním v doktríně zastávaným, hojnými pak, v pečlivém výběru podávanými doklady literárními ukazuje zároveň cestu k prohloubenějšímu studiu. Vše to zabezpečuje knize, že její cena a praktická upotřebitelnost přetrvají dobu, po kterou zůstane u nás platným rakouský zákon trestní z r. 1852. Tím více třeba želeti, že Prušák nedoplnil svého díla také částí zvláštní. Vysvětluje se to arci vnějšími okolnostmi, totiž tím, že v době, kdy vyšlo, pokročily zákonodárné práce směřující k vydání nového zákona trestního tou měrou, že úspěšné jich skoncování zdálo se býti v dosahu blízké možnosti. Než i tak si zachová kniha Prušáková v české právnícké literatuře vynikající čestné místo jakožto do té doby

u nás jediné, nejpřísnějším požadavkům vyhovující zpracování alespoň celé všeobecné části práva trestního.

Z vytčených tuto spisů byly dva vyznamenány cenami Akademie, a to v r. 1911 „Studie o účastenství“ cenou jubilejní a v r. 1914 „Rakouské právo trestní“ cenou ze stipendia zřízeného I. třídou na počest zemřelého presidenta Dra Jos. Hlávky.

Prušák nám však zůstavil také — a to úplně ukončenou — učebnici *řízení trestního*, a bylo mu dopřáno té radosti, že ji mohl označiti jako „*Československé řízení trestní platné v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*“ (Knihovna Všehrdu 1921.) Od předešlé liší se tato kniha účelem, jež jí spisovatel vytkl. Máť býti studujícímu jen pomůckou usnadňující „správný postřeh ústního výkladu a studium zákona“. Obsahuje proto ponejvíce jen dogmatický výklad platného práva, připojujíc jen výjimkou hlubší rozbory theoretické, zejména kritický, a poukazy literární, ano z důvodů paedagogických, jež zasluhují plného uznání, přestává namnoze, kde jest ustanovení zákona dosti jasné, na prostém citování příslušných §§. Formou na podiv zhuštěnou, ale vždy jasně a výstižně, se tu podává systematický výklad celého řízení trestního, jenž vyhovuje způsobem v každém směru nejdokonalejším účelu spisovatelem samým vytčenému.

Mimo tato hlavní díla uveřejnil Prušák výsledky svých neunavných studií v řadě článků a rozprav po časopisech, z nichž, vedle již zmíněných „Dvou studií o účastenství“ ve Sborníku 1909, o „Hájení obviněného...“ v Právniku 1899, vytýkáme:

Delikty na automatech, Časopis českých advokátů 1900.

Opatření k ochraně obžalovaných mladistvých osob v Belgii. Též tam.

O novějších směrech ve vědě práva trestního. Studentské směry 1902.

Přípravná osnova nového trestního zákona. Česká revue 1910.

Křivé obvinění. Sborník věd právních a státních 1902.

Počátky kriminální actiologie. Pocta Randova 1904 (Sborník 1904).

Vztah příčinný. Sborník 1904.

Caesar Lombroso. Pražská revue 1904.

Kriminální antropologie. Sborník 1906.

Pokus nezpůsobilý. Pocta Ottova 1915 (Sborník 1915).

K tomu se pojí články z oboru práva trestního v Ottově Slovníku naučném, zprávy a posudky literární v právnických časopisech a zpráva podaná na

I. vědeckém sjezdu českých právníků v Praze 1904 o tom, „kterými prostředky sluší bojovati proti alkoholismu se stanoviska práva trestního“. Četné přednášky, konané zvláště ve Všeřdu a v Právnícké jednotě pražské, a konečně horlivá a radostná, bohužel však úpornou nemocí a předčasnou smrtí v samých počátcích přerušená účast v přípravách k reformě práva trestního u nás doplňují obraz bohaté a všestranné činnosti Prušákovy v oboru práva trestního.

Hlavní vědecký význam Prušákův záleží v tom, že u nás vystupuje jako „první a nejdůležitější zástupce směru pozitivistického“ (*Kallab*, Časopis pro právní a státní vědu, IV. 1921), a to ve smyslu školy sociologické. Pozoruhodno však jest, že pokládá učení této školy za správné jen „podle dnešních názorů kulturních“, „předpokládajíc správnost názorů panujících“. (Rak. právo trestní, str. 179—181.) Trest odplatný náleží podle jeho mínění minulosti, „době barbarské“, trest zabezpečující (škola sociologická) přítomnosti. Duch Prušákův překonává však v sobě již tuto přítomnost a vidí před sebou budoucnost značící třetí (poslední) období, v němž zvítězí myšlenka *trestu nápravného*, kterýž vlastně — nemaje v sobě momentu zla — ani nebude skutečným trestem, nýbrž prostředkem čistě polepšovacím. (Krim. noetika str. 226 n. n.)

Krásnými slovy, z nichž k nám vane duch ideí Tolstého a Dostojevského, líčí na u. m. tento třetí stupeň vývoje. Dochází v něm podle toho k platnosti *idea dobra*, dobra, „jehož nikdo zbaven býti nemá, jež skýtati bližnímu je bezvýjimečnou povinností nás všech, — dobra, jež nevyhání, nezamítá hříšníků, nýbrž je vyhledává, jako pastýř ovci, která se byla ztratila, — dobra, jež prohlašuje, že větší bude radost nad jedním hříšníkem, jenž k dobru se navrátil, než nad devěta-
devadesáti spravedlivými... neboť cílem lidstva je království dobra na zemi, je dobro universální, z něhož nikdo není vyloučen. Neodpírejte zlému, ale snažte se špatné dobrem učiniti dobrými.“

Možno-li nám, kdož jsme Prušáka znali, čisti bez hlubokého pohnutí tyto řádky, podávající věrný odlesk vlastní jeho ušlechtilé duše a v pravdě křesťanského smýšlení?

F. Storch.

ODKAZ
PROF. DR. FRANTIŠKA STORCHA,
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.